

فناوري‌هاي نوين در زمينه پردازش اطلاعات توسط رایانه، فرآیند گردش کار در سازمان‌ها را دگرگون کرده است چنانکه رشته کتابداری و اطلاع رسانی نیز ناگزیر به بازانديشي در آموزه‌هاي خود شده است. با رواج مفهوم خودکارسازی لزوم استفاده مناسب از فناوري‌هاي اطلاعاتي و هماهنگي با تغييرات و تحولات جامعه بيش از پيش ضرورت مي‌يابد و اين همگامي به مدد کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع رسانی عملي خواهد شد. (مرادي، 1386)

تنوع منابع اطلاعاتي، افزايش سريع تعداد منابع اطلاعاتي و پراکندگي جغرافيايي آنها در کشور پهناور ايران از مشکلات عمده‌اي است که گريبانگير محققان در موضوعات خاص خودشان است و موجب مي‌شود دسترسي به منابع و اطلاعات توسط آنها به دشواري صورت گيرد. از اينرو هر سازماني در ايران به فراخور نياز کارشناسان خود اقدام به تدوين و تهيه ابزار اطلاع‌رسانی مناسب براي آنان نموده است. يکي از مهم‌ترين اين ابزارها فهرستگان‌ها هستند. وجود فهرستگان در علوم مختلف و با دامنه جغرافيايي گوناگون به پژوهشگران ياري مي‌رساند و راهگشاي دسترسي کاربران اين علوم به فهرست کليه اطلاعات مي‌باشد. (دادودزاده و شهميرزادي، 1386)

کتابخانه‌هاي مراکز و موسسات تحقيقاتي وابسته به سازمان تحقيقات، آموزش و ترويج کشاورزي از نرم‌افزار تحت وب سيمرغ که يکي از نرم‌افزارهاي مطرح کشور است به منظور انجام سازماندهي تعاوني بر روي شبکه ارتباطي از راه دور و ايجاد فهرستگان جهاد کشاورزي استفاده مي‌کنند بنابر اين بررسي چالش‌هاي پيش روی کاربرد اين نرم‌افزار در کتابخانه‌هاي مورد نظر حائز اهميت مي‌باشد.

بيان مساله

سازمان تحقيقات، آموزش و ترويج کشاورزي در سال 1382 با خريد نرم‌افزار کتابخانه‌اي "سيمرغ" و سازماندهي مجدد کتابخانه مرکزي کشاورزي، سازماندهي اطلاعات در محيط اينترنت را شروع کرد. پژوهش حاضر بر آن است تا چگونگي و تاثير به کارگيري نرم‌افزار سازماندهي اطلاعات تحت وب سيمرغ را در سازماندهي تعاوني اطلاعات کتابخانه‌هاي تحت پوششي که به طور ميانگين 4 سال در جهت ايجاد فهرستگان جهاد کشاورزي به اين نرم‌افزار مجهز مي‌باشند را مورد مطالعه قرار دهد. بدین منظور موارد ذیل مورد بررسي قرار مي‌گیرند:

• نوع نرم‌افزار مورد استفاده جامعه مورد نظر در گذشته و حال و میزان ورود اطلاعات مشخص شود و ضمن آن چگونگي استفاده و سطوح دسترسي کتابداران در سازماندهي تعاوني اطلاعات و فهرستگان جهاد کشاورزي بررسي شود.

• بکارگيري قابليت‌هاي نرم‌افزار مربوطه شامل امکانات و ابزارهاي ورود اطلاعات و تصحيح و ذخيره اطلاعات، کپی اطلاعات رکوردها، تسهيلات آموزش کاربران، جستجو، و ... مورد مطالعه قرار گيرد.

• قدرت کنترل - امکانات شبکه‌اي و مديريتي، نيروي انساني، امکانات وب، اطلاع از زيرساخت‌هاي فني کتابخانه‌ها و مشکلات و موانع موجود ارزيابي مي‌شود.

سوالات پژوهش

• وضعيت موجود سازماندهي تعاوني اطلاعات کشاورزي و استفاده از فهرستگان حاصل از آن توسط کتابداران چگونه است؟

- وضعیت موجود امکانات و تجهیزات فنی سازماندهی تعاونی اطلاعات چگونه است؟
- دیدگاه‌ها و مشکلات کتابداران در استفاده از فهرستگان جهاد کشاورزی چیست؟
- موانع موجود جهت سازماندهی تعاونی اطلاعات کشاورزی چیست؟

روش پژوهش

در پژوهش حاضر از روش پیمایشی توصیفی استفاده شده است. جامعه مورد مطالعه در این پژوهش تعداد 55 کتابخانه موسسات و مراکز تحقیقاتی وابسته به سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی می‌باشد که در کل استان‌ها به طور میانگین به مدت حداقل 4 سال از فهرستگان جهاد کشاورزی تحت وب سیمرغ استفاده کرده اند.

ابزار پژوهش

ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته است که روایی آن صوری می‌باشد. و پایایی آن با آزمون مجدد 80% محاسبه گردید. نتایج با استفاده از آمار توصیفی تجزیه و تحلیل می‌شود. تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش با استفاده از نرم افزار SPSS صورت گرفته است.

پیشینه پژوهش

شاهسون (1369) در پایان نامه خود به "بررسی عملکرد طرح فهرستگان ایران در سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران" پرداخته است. هدف این تحقیق این است که مشخص کند تا چه حد این طرح به هدف و برنامه تعیین شده رسیده است. نتایج حاصل نشان می‌دهد که اجرای طرح فهرستگان با مشکلاتی از جمله عدم همکاری برخی کتابخانه‌ها با طرح، عدم وجود شلف لیست و فهرستبرگه کتاب‌ها در کتابخانه‌ها، کتاب‌های فهرستنویسی نشده در کتابخانه‌ها، عدم وجود دستگاه تکثیر و فتوکپی در اکثر کتابخانه‌های کشور، نداشتن هدف و برنامه مشخص و منطبق با واقعیت علمی طرح در جهت گردآوری برگه‌های شلف لیست، نرسیدن به هدف نهایی یا طرح در زمینه 6 میلیون جلد کتاب موجود در کتابخانه‌ها روبرو بوده است. در قسمت کنترل اطلاعات کتابشناختی مشخص شد که با فراهم آوری رده‌های T و Q و 500 و 600 نمی‌توان همه کتاب‌های علمی و فنی را به طور جامع گردآوری کرد. ضمن اینکه اکثر اطلاعات کتابشناختی کتاب‌ها کامل نیست.

شریف آبادی (1369) در پایان نامه خود تحت عنوان "گزارشی از تجربه و تنظیم و سازماندهی اسناد شخصی در موسسه پژوهش و مطالعات فرهنگی بنیاد مستضعفان و جانبازان" بیان می‌دارد که سازماندهی اسناد موسسه شامل 3 مرحله تقسیم بندی موضوعی، چکیده نویسی و نمایه سازی می‌شود. وی در پایان به جذب نیروی متخصص توسط این مجموعه، آموزش افراد، همکاری با سایر مراکز و سازمان‌ها برای استفاده از تجربیات یکدیگر در امر سازماندهی اطلاعات، فراهم ساختن امکانات بیشتر برای استفاده از مجموعه و تاسیس مرکز خدمات حفظ و نگهداری اسناد توصیه می‌کند.

هدایی (1376) در پایان نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان "طرح سازمان متمرکز تامین مواد کتابخانه‌های دانشگاه آزاد اسلامی" با بررسی کتابخانه‌های 34 مورد نمونه گیری شده از 23 واحد دانشگاهی ایران (1374) به این نتیجه رسیده است که کتابخانه‌های این دانشگاه از

لحاظ مجموعه و نیروی انسانی ضعیفند و یکی از راههای رفع این دو ضعف بنیادی را همانا ایجاد نظامی متمرکز برای تامین مواد و خدمات کتابخانه‌های دانشگاه آزاد اسلامی ارائه کرده است. بررسی‌های این تحقیق حاکی از آن است که استقرار سازمانی متمرکز برای تهیه مواد کتابخانه‌ای و سازماندهی مواد لازم است. این نظام که طرح آن هسته تحقیق حاضر را تشکیل می‌دهد و در طراحی آن از روش طراحی سیستم استفاده شده است با به عهده‌گیری 4 وظیفه در ارتباط با کتابخانه‌های واحدهای سنجش نیازهای مواد، تامین و سازماندهی آنها به صورت فهرست‌نویسی کتاب و نمایه‌سازی مقالات و ایجاد فهرستگان تامین و تربیت نیروی انسانی و ایجاد شبکه اطلاع‌رسانی و ارتباطات کتابخانه‌های دانشگاه برای بهبود توسعه کتابخانه‌های این دانشگاه گام برخواهد داشت.

متقی (1382) در پایان نامه کارشناسی ارشد "بررسی وضعیت سازماندهی اطلاعات در مراکز تحقیقات فنی مهندسی تهران بزرگ" بیان می‌دارد که در پژوهش حاضر 73/8% از مراکز به سازماندهی اطلاعات منابع اطلاعاتی خود می‌پردازند و این سازماندهی شامل نمایه‌سازی، چکیده‌نویسی و روش‌های دیگری غیر از نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی است. در زمینه زبان نمایه‌سازی در پژوهش حاضر 4 مرکز به زبان کنترل شده و 6 مرکز به هر دو زبان کنترل شده و کنترل نشده منابع اطلاعاتی خود را نمایه‌سازی می‌کنند همچنین 6 مرکز به شیوه دستی و 3 مرکز به شیوه ماشینی منابع اطلاعاتی خود را نمایه‌سازی می‌کنند.

سولتی ماسوله (1385) در پایان نامه کارشناسی ارشد "وضعیت استفاده از فناوری اطلاعات در سازماندهی مواد کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران" بیان می‌کند که این مطالعه با هدف استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی در سازماندهی مواد کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران به شناسایی زیرساخت‌های این فناوری‌ها در بخش‌های فهرست‌نویسی کتابخانه‌های مزبور، سطح استفاده از آنها در فهرست‌نویسی انواع منابع کتابخانه‌ای، مشکلات و موانع فهرست‌نویسان در استفاده از آنها و نگرش فهرست‌نویسان نسبت به تاثیر آنها می‌پردازد.

این مطالعه به روش پیمایشی توصیفی و با استفاده از پرسشنامه انجام شده است. جامعه پژوهش مورد بررسی مسئولان فهرست‌نویسی 44 کتابخانه مرکزی دانشگاه‌های علوم پزشکی در ایران می‌باشند. یافته‌های پژوهش نشان داد اگرچه بخش‌های فهرست‌نویسی کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور از فناوری‌های اطلاعاتی استفاده کرده و در حال حرکت به سوی مکانیزه کردن کتابخانه‌ها هستند اما دارای زیرساخت‌های مناسبی در زمینه‌های نیروی انسانی، سخت‌افزار و نرم‌افزار نمی‌باشند. تمرکز بیشتر بر فهرست‌نویسی کتاب و وابستگی به دیدگاه‌های سنتی حتی در اپک‌های مبتنی بر وب این کتابخانه‌ها می‌تواند به دلیل عدم وجود برنامه‌ریزی در استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی، مشکلات آنها در فهرست‌نویسی این منابع و شاید نشان از نگرش حاکم نسبت به کارکردهای فهرست در این کتابخانه‌ها باشد.

حاجی عزیز (1386-1387) در پایان نامه کارشناسی ارشد خود به بررسی "امکان‌سنجی ایجاد فهرستگان الکترونیکی در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران" می‌پردازد و در صدد پاسخگویی درباره میزان امکانات مالی، فنی، و انسانی موجود در این کتابخانه‌ها است. روش پژوهش مورد استفاده، روش پیمایشی است. ابزار گردآوری داده‌ها،

پرسشنامه و جامعه مورد پژوهش، تعداد 13 نفر از مدیران و 124 نفر از کتابداران کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران است. تحلیل داده‌ها با روش آماری توصیفی و با استفاده از نرم‌افزار آماری spss انجام شد. یافته‌ها نشان داد که در مجموع 93 نفر از کتابداران و مدیران (68/38 درصد) بیشترین مزیت فهرستگان الکترونیکی کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران را تسریع و جامعیت در پاسخ‌گویی به نیاز کاربران می‌دانند. 73 نفر از کتابداران (58/9 درصد)، معتقدند این فهرستگان باید بیشترین الویت را برای پایان‌نامه‌ها و مجلات و نشریات لاتین قائل باشد. امکانات فنی موجود در کتابخانه‌های تحت این پژوهش، بنا به نظر کارشناسان در وضعیت تقریباً مطلوبی به سر می‌برد. امکانات مالی در حد «متوسط» و (83/3 درصد) از کتابخانه‌ها از کمیت مناسبی از نیروی انسانی متخصص بهره‌مند هستند. نگرش درصد بسیاری از مدیران و کتابداران در رابطه با عوامل مؤثر فهرستگان‌ها در سطح مطلوبی قرار دارد. بیش از نیمی از کتابداران و مدیران (58/08 درصد)، عدم سیاستگذاری‌های مناسب را اصلی‌ترین مانع در مسیر تحقق فهرستگان الکترونیکی می‌دانند.

اسکروچی، قاضی میرسعید، صولتی ماسوله (1387) در مقاله‌ای با عنوان "بررسی استفاده از فناوری اطلاعات در سازماندهی مواد کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه و دانشکده‌های علوم پزشکی ایران" به روش پیمایشی با هدف تعیین وضعیت استفاد از فناوری‌های اطلاعاتی در بخش‌های سازماندهی مواد کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه و دانشکده‌های علوم پزشکی ایران ارائه داده اند. جامعه مورد بررسی مسئولان بخش‌های سازماندهی مواد کتابخانه‌های مرکزی 44 دانشگاه و دانشکده علوم پزشکی کشور بود. از پرسشنامه پس از تایید پایایی و روایی آن برای گردآوری داده‌ها استفاده گردید.

نتیجه اینکه فقدان برنامه‌ای خاص در استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی، توسعه و فرآیند سازماندهی انواع منابع، وضعیت نامتعادل نیروی انسانی و تجهیزات سخت افزاری و نرم افزاری، همچنین نداشتن ارتباط مستقیم و یا کندی و قطع مستمر ارتباط با اینترنت و عدم شناخت ابزارهای الکترونیکی فهرستنویسی، کتابخانه‌های مورد نظر را در استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی برای سازماندهی مواد با مشکل مواجه کرده است.

موشواشیو (1988) در مقاله‌ای با عنوان "توصیف و تجزیه و تحلیل محتوایی مدارک: سیر تکاملی در لسوتو"³ که در چهل و چهارمین کنگره فید⁴ در هلسینکی فنلاند ارائه داد به ذکر روند رشد و پویایی حرفه اطلاع رسانی از نقطه نظر سازماندهی و تجزیه و تحلیل مدارک در لسوتو در طول سه دهه 1960,1970 و 1980 پرداخت.

وی بیان می‌دارد که در دهه اول (1960-1970) مسئله سازماندهی مدارک که صرفاً در مخازن بایگانی می‌شد، مطرح گردید. ضعفها و نارسایی‌های این دهه احتمالاً به خاطر نبودن کتابدار مخصوص در این کتابخانه‌ها بود. در دهه دوم (1970-1980) مسائل مختلف کتابخانه‌ها از قبیل ایجاد یکدستی و وضع استانداردهایی در زمینه کنترل کتابشناختی و سازماندهی مدارک مطرح می‌گردد. دهه سوم (1980-1990) نظام اطلاع رسانی و سندداری برای کشورهای

³. Lesoto

⁴. F.I.D.= Fedration Internationale de Documentation

آفریقایی به نام پادیس⁵ توسط کمیسیون اقتصادی کشورهای آفریقایی سازمان ملل بوجود آمد که از میان خدمات آن اصول چکیده نویسی و نمایه سازی مدارک و تولید (تهیه) نمایه‌های تخصصی را می‌توان نام برد.

نویسنده در بخش دیگری از این مقاله بیان می‌کند که با وجود تلاش‌های انجام گرفته هنوز هم مدارک بسیاری در موسسه‌های مختلف دانشگاهی و علمی لسوتو وجود دارد که سازماندهی نشده است. مشکل عمده به عقیده وی عدم انتخاب اصطلاحات مناسب در فرآیند توصیف و تجزیه و تحلیل مدرک است که وی تهیه اصطلاحنامه‌های ملی و منطقه‌ای را راهگشا می‌داند.

دگراستند (2002) در مقاله‌ای با عنوان "فهرس تنویسی و سازماندهی روند کار در کتابخانه‌ها - روش‌های نو" بیان نموده است: کتابخانه‌های ملی سوئد رکوردهای کتابشناسی را در اسرع وقت در فهرستگان ملی (LIBRIS) در دسترس قرار می‌دهد چراکه با تعداد کمی از ناشران برای تحویل کتابهای الکترونیکی به این کتابخانه قراردادی منعقد کرده است. به منظور کنترل جریان این فایل‌های تمام متن کامل و ابر داده (Metadata) می‌توان راه حل‌های فنی و تسهیلات جدید و جالب در کتابخانه نام برد.

بیل⁶ (2006) "برخی استثنائات درباره اف.ار.بی.ار.⁷" هدف این مقاله ترویج بحث مربوط به نیازهای عملی برای رکوردهای کتابشناختی اف.ار.بی.ار. است.

اف.ار.بی.ار. یک مدل نظری و اثبات نشده برای سازماندهی داده‌ها در فهرست پیوسته کتابخانه می‌باشد.

اگرچه امکان موفقیت مدل، اثبات نشده باقی می‌ماند اما به میزان زیادی بدون سوال در جامعه کتابخانه‌ای پذیرفته می‌شود. این مدل ضعف‌های زیادی مانند اصطلاحات مبهم دارد و اجرای آن هزینه زیادی را دربر می‌گیرد در حالیکه ارزش افزوده آن واضح نیست.

گتنبای⁸ (2007) "ادغام کردن فهرستگان‌های مجازی و فیزیکی" این مقاله نقص‌های موجود در موتورهای جستجو و اهمیت فراداده را قبل از آزمودن سه مدل بازیابی فراداده: فهرستگان غیرمتمرکز، داده‌های غیرمتمرکز با یک نمایه متمرکز و متمرکز بیان می‌کند.

در توضیح مزایا و معایب مدل غیرمتمرکز پروتکل 50. Z39 به عنوان یک مثال استفاده می‌شود. پروتکل OAI مثالی از مدل دوم است. فهرستگان‌های مجازی با یک نوع واقعی مقایسه می‌شوند. مدل کاملاً اروپایی به عنوان راهی برای ترکیب بهترین مدل از سه نوع مدل باای یوکت⁹ به عنوان پایه آن بحث می‌شود.

نتایج یافته‌ها

در پاسخ به سوال اول یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که (75/7 درصد) کتابخانه‌ها با بیشترین فراوانی موجود اطلاعات کتابشناختی کتاب‌هایی را که در فهرستگان موجود نمی‌باشد به دو روش ایزوی کتابخانه کنگره و ایزوی کتابخانه ملی دریافت می‌کنند و چنانچه ملاحظه می‌شود هیچ کتابی بدون اقدام باقی نمی‌ماند. در خصوص پایان نامه‌ها نیز (40 درصد) کتابخانه‌ها اطلاعات کامل کتابشناختی را به نرم افزار وارد می‌کنند. در خصوص سایر منابع اطلاعاتی پاسخ‌ها سیر نزولی داشته است که از علل آن

⁵. PADIS

⁶. Beal

⁷. FRBR

⁸. Gatenby

⁹. EUCAT

می‌توان به اولویت‌گذاری طرح سازماندهی تعاونی کشاورزی براساس نوع منبع اطلاعاتی یعنی ابتدا کتاب و سپس گزارشات طرح‌های تحقیقاتی و سپس سایر منابع اطلاعاتی اشاره نمود.

جدول 1. توزیع فراوانی علت عدم انجام فهرستنویسی بنیادی در کتابخانه‌های مورد نظر

خیر		بله		گزینه‌ها
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
64/9	24	35/1	13	عدم مهارت
62/2	23	37/8	14	نداشتن ابزارکار
59/5	22	40/5	15	کمبود نیروی انسانی
73	27	27	10	کمبود وقت

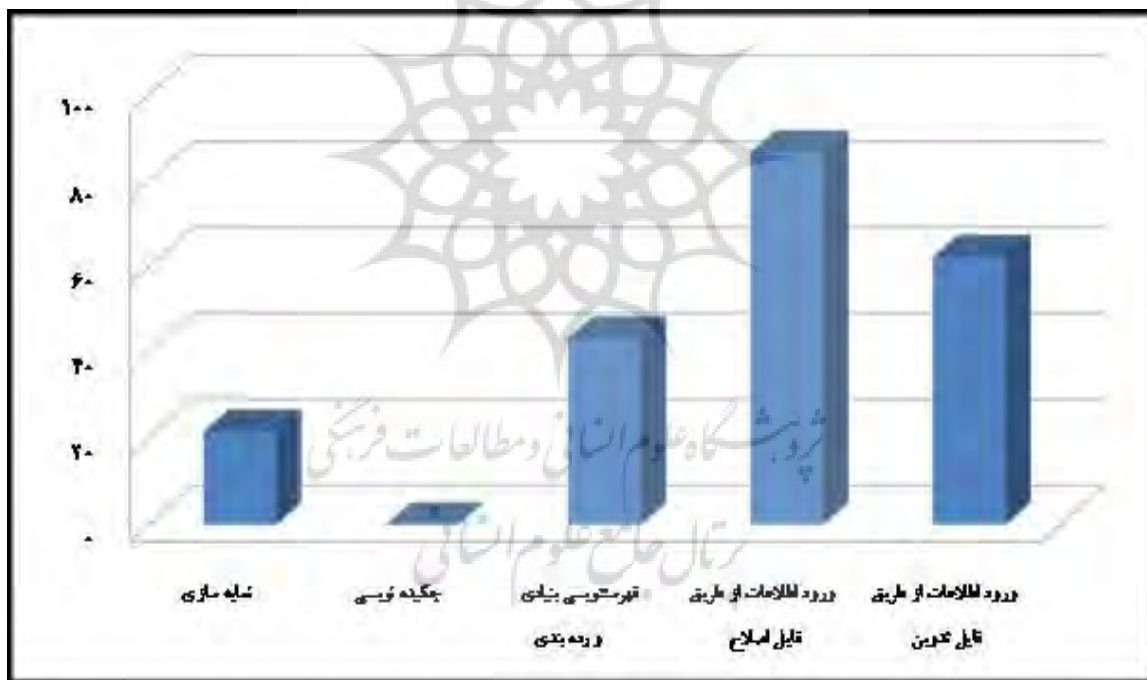
چنانچه در (جدول 1) نشان داده شده است (40/5 درصد) به دلیل کمبود نیروی انسانی؛ (37/8 درصد) به دلیل نداشتن ابزارکار؛ (35/1 درصد) به دلیل عدم مهارت و (27 درصد) به علت کمبود وقت نسبت به انجام فهرست‌نویسی بنیادی اقدام نمی‌کنند.

جدول 2. توزیع فراوانی آشنایی با نمایه سازی ماشینی در کتابخانه‌های مورد پژوهش

گزینه‌ها	فراوانی	درصد
بلی	19	51/4
خیر	18	48/6
بدون پاسخ	0	0
جمع کل	37	100

(51/4 درصد) کتابخانه‌ها آشنایی خود را با نمایه سازی ماشینی اعلام نموده اند. در این خصوص (48/6 درصد) کتابخانه‌ها عدم آشنایی با روش مذکور را ابراز داشته اند.

در هیچیک از 37 کتابخانه مورد نظر (100%) نسبت به انجام چکیده نویسی اقدامی صورت نگرفته است.

نمودار 1. توزیع فراوانی روش مشارکت در سازماندهی تعاونی اطلاعات کشاورزی

جدول 3. توزیع فراوانی وضعیت نیروی انسانی جهت ورود اطلاعات به فهرستگان تحت وب سیمرغ

وضعیت نیروی انسانی	صرفاً کتابداران		همکاران غیرکتابدار		دانشجویان کتابداری		کارآموزان سایر رشته‌ها	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
دیپلم	0	0	1	2/7	0	0	2	5/4
کارדانی	5	13/5	3	8/1	1	2/7	3	8/1

13/5	5	16/2	6	18/9	7	56/7	21	کارشناسی
0	0	0	0	2/7	1	13/.5	5	کارشناسی ارشد

(جدول 3) نشان می‌دهد که نیروی انسانی مقطع کارشناسی صرفاً کتابدار (56/7 درصد) بیشترین میزان ورود اطلاعات به فهرستگان مورد نظر را انجام می‌دهند.

جدول 4. توزیع فراوانی وضعیت دستمزد به دلیل مشارکت

گزینه‌ها	فراوانی	درصد
خیر	37	100

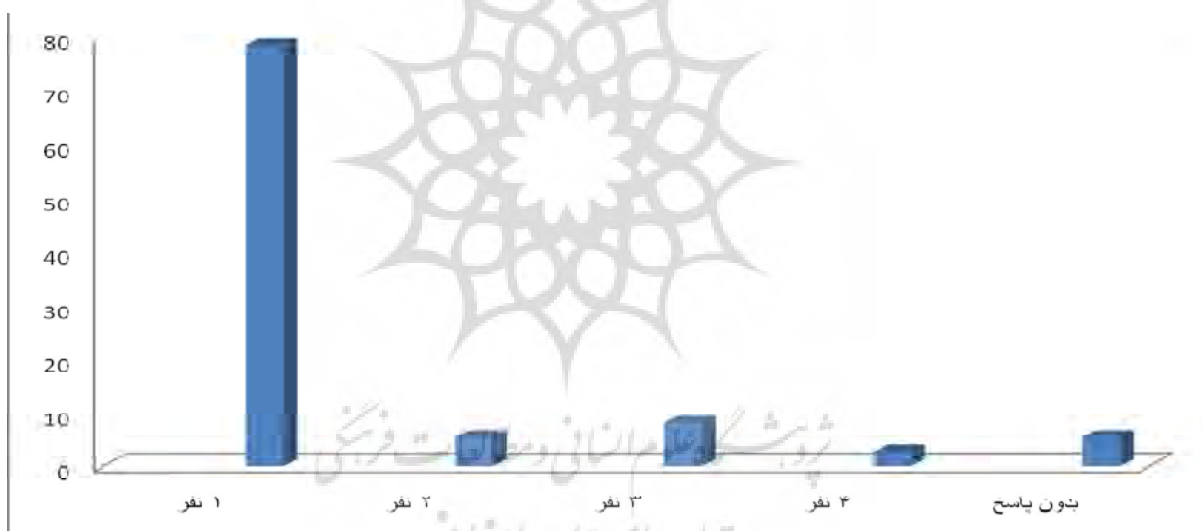
در تمامی کتابخانه‌ها این پژوهش (100 درصد) در ازای مشارکت در طرح سازماندهی تعاونی اطلاعات دریافت دستمزد مجزایی تعلق نمی‌گیرد.

جدول 5. توزیع فراوانی همکاری در ایجاد فهرستگان به صورت کار موظف

گزینه‌ها	فراوانی	درصد
بلی	26	70/3
خیر	10	27
بدون پاسخ	1	2/7
جمع کل	37	100

در (70/3 درصد) همکاری در ایجاد فهرستگان به صورت کار موظف محسوب می‌شود.

در (78/4 درصد) فقط یک نفر با بیشترین فراوانی به طور دائم در ورود اطلاعات به فهرستگان جهاد کشاورزی مشارکت دارد و در (2/7 درصد) با کمترین فراوانی 4 نفر ملاحظه می‌شود.

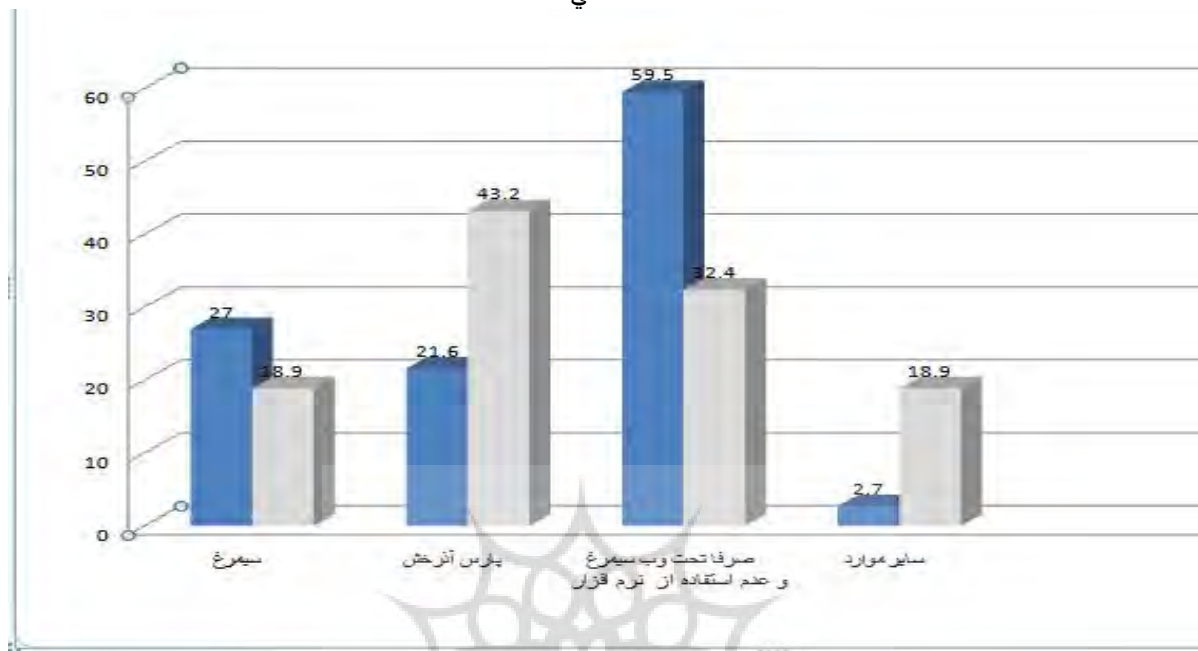
نمودار 2. توزیع فراوانی مشارکت نیروی انسانی در ورود اطلاعات به فهرستگان جهاد کشاورزی

جدول 6. توزیع فراوانی موافقت همکاری کتابخانه‌ها در سازماندهی تعاونی اطلاعات کشاورزی

گزینه‌ها	فراوانی	درصد
بلی	32	86/5
خیر	4	10/8
بدون پاسخ	1	2/7
جمع کل	37	100

(86/5 درصد) کتابخانه‌های مورد پژوهش موافق همکاری خود در طرح

سازماندهي تعاوني اطلاعات کشاورزي هستند. و (10/8 درصد) کتابخانه‌ها مخالف این همکاری بودند و (2/7 درصد) پاسخي به این سوال نداده است. نمودار 3. توزیع فراواني نرم‌افزار کتابخانه‌اي مورد استفاده قبلي و فعلي

در بررسی وضعیت نرم‌افزار کتابخانه‌اي مورد استفاده قبل از شروع کار با نرم‌افزار تحت وب سیمرغ (43/2 درصد) کتابخانه‌ها قبلاً از نرم‌افزار کتابخانه‌اي پارس آذرخش استفاده می‌کردند. (23/4 درصد) کتابخانه‌ها قبل از این هیچ نوع نرم‌افزار کتابخانه‌اي نداشته‌اند و (18/9 درصد) کتابخانه‌ها با درصد فراواني یکسان به نرم‌افزار سیمرغ و سایر موارد اشاره کرده‌اند. در حال حاضر (59/5 درصد) کتابخانه‌ها صرفاً از نرم‌افزار تحت وب سیمرغ استفاده می‌کنند و (27 درصد) کتابخانه‌ها از نرم‌افزار تک کاربره سیمرغ و (21/6 درصد) کتابخانه‌ها نرم‌افزار پارس آذرخش را همزمان استفاده می‌کنند و (2/7 درصد) به سایر موارد اشاره نموده است.

جدول 7. توزیع فراواني دلیل استفاده از نرم‌افزار کتابخانه‌اي غیر از تحت وب سیمرغ

دلیل	بله		خیر	
	فراواني درصد	فراواني درصد	فراواني درصد	فراواني درصد
امانت	8	21/6	29	78/4
پشتیبانی	5	13/5	32	86/5
سهولت استفاده	5	13/5	32	86/5
عدم اطمینان به سیمرغ	1	2/7	36	97/3

جدول 8. توزیع فراواني مشکلات مربوط به دسترسی تمام وقت به فهرستگان جهاد کشاورزي

مشکلات	فراواني درصد	فراواني درصد
محدودیت دسترسی از سوی مرکز اطلاعات	3	8/1

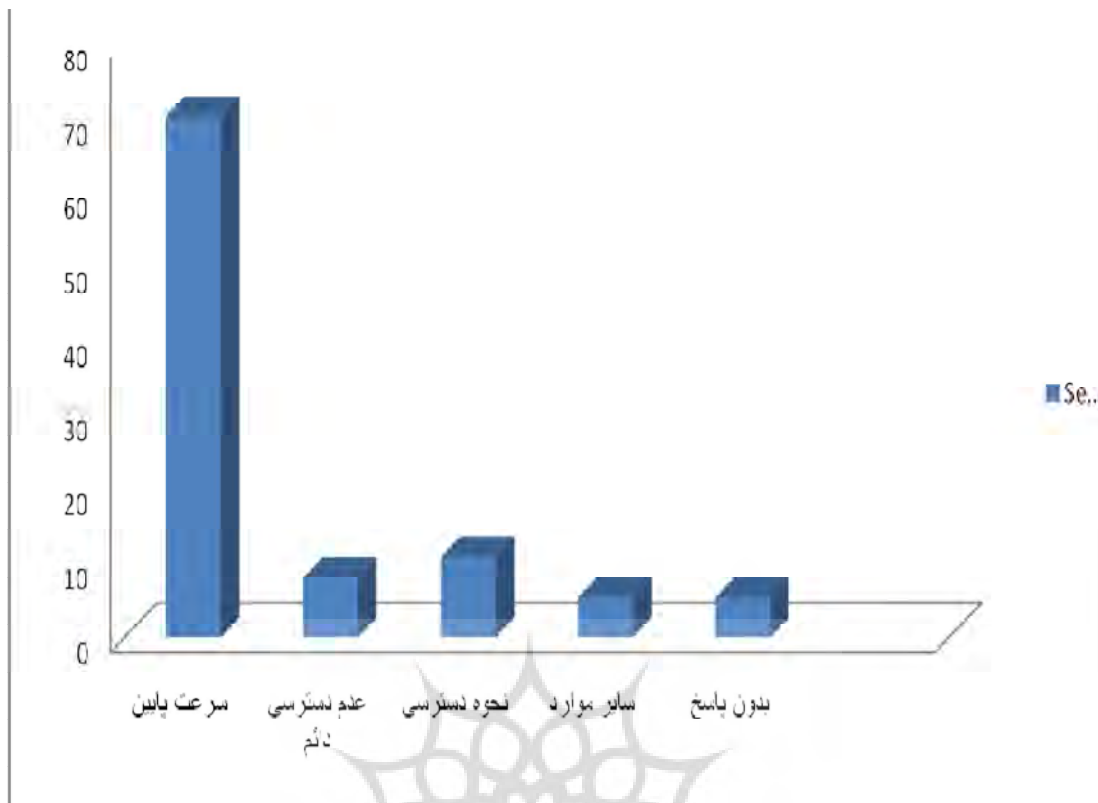
56/8	21	محدودیت دسترسی به شبکه اینترنت
8/1	3	سایر موارد
24/3	9	بدون پاسخ

همانطور که در (جدول 8) مشاهده می‌شود (56/8 درصد) با بیشترین فراوانی محدودیت دسترسی به شبکه اینترنت؛ و محدودیت دسترسی از سوی مرکز اطلاعات و سایر موارد را با فراوانی یکسان (8/1 درصد) از مشکلات دسترسی تمام وقت به فهرستگان جهاد کشاورزی ارزیابی نموده اند. (24/3 درصد) به این سوال پاسخ نداده اند.

در پاسخ به سوال 2 پژوهش چنانچه در (جدول 9) مشاهده می‌شود (45/9 درصد) کتابخانه‌ها با بیشترین فراوانی مشکل دسترسی به اینترنت؛ (29/7 درصد) کتابخانه‌ها با فراوانی یکسان به عدم آموزش کافی و نیز عدم دسترسی به تمامی قسمت‌های نرم افزار تحت وب سیمرغ از مشکلات خود در استفاده از نرم افزار تحت وب سیمرغ بیان می‌کنند. (21/6 درصد) کتابخانه‌ها نیز اظهار داشته اند که مشکلی در این خصوص ندارند.

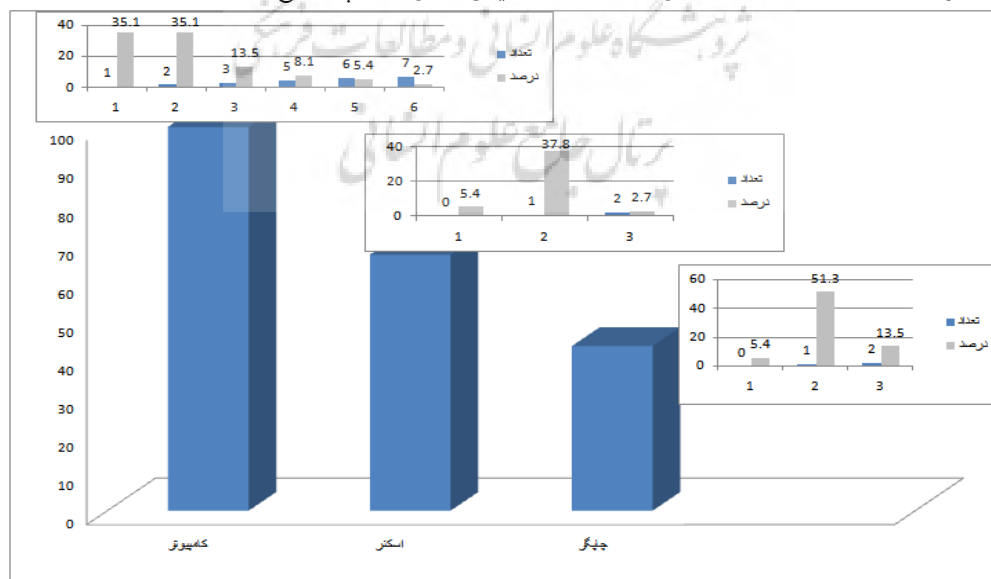
جدول 9. توزیع فراوانی مشکلات کتابخانه‌ها در استفاده از نرم افزار تحت وب سیمرغ

خیر		بله		مشکلات
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
3	26	23/3	12	عدم آموزش کافی
54/1	20	45/9	17	مشکل دسترسی به اینترنت
70/3	26	27	10	دسترسی ناپذیری
78/4	29	21/6	8	عدم مشکل

نمودار 4. توزیع فراوانی مشکلات دستیابی به اینترنت جهت استفاده از نرم افزار تحت وب سیمرغ

مطابق (جدول 9) مشکلات دستیابی به اینترنت در (3/70 درصد) با بیشترین فراوانی ذکر شده در (نمودار 6) مربوط به سرعت پایین خطوط اینترنت؛ (8/10 درصد) نحوه دسترسی به شبکه اینترنت در محل کار؛ (1/8 درصد) عدم دسترسی دائم به اینترنت و (4/5 درصد) سایر موارد ارزیابی کرده اند. (4/5 درصد) به این سوال پاسخ نداده اند.

نمودار 5. توزیع فراوانی تعداد تجهیزات سخت افزاری در کتابخانه ها به تفکیک

در بررسی امکانات فنی از نظر تعداد سخت افزار موجود در کتابخانه بیشترین فراوانی به طور یکسان (35/1 درصد) و یا 2 دستگاه کامپیوتر و کمترین فراوانی (2/7 درصد) 7 دستگاه کامپیوتر وجود داشت. اسکنر با بیشترین فراوانی (37/8 درصد) 1 دستگاه و با کمترین فراوانی (2/7 درصد) 2 دستگاه موجود بود. (3/51 درصد) کتابخانه‌ها با بیشترین فراوانی 1 دستگاه چاپگر و (4/5 درصد) با کمترین فراوانی چاپگر ندارند.

تمامی 37 کتابخانه‌های مورد پژوهش دارای کامپیوتر می‌باشند. اما همه آنها اسکنر و چاپگر ندارند. 24 کتابخانه دارای چاپگر و 15 کتابخانه اسکنر دارند. لذا مشاهده می‌شود که تعداد موجودی این تجهیزات در حد رضایتبخشی نیست.

جدول 10. توزیع فراوانی علت عدم تاثیر سازماندهی تعاونی اطلاعات کشاورزی در جلوگیری از خرید تکراری

خیر		بله		گزینه‌های
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
81/1	30	18/9	7	بی توجهی به وجود منبع اطلاعاتی در سایر کتابخانه‌ها
62/2	23	37/8	14	علاقه مندی به مالکیت شخصی
41/7	15	58/3	21	عدم انجام امانت بین کتابخانه‌ای

در پاسخ به سوال 3 پژوهش علت موثر ندانستن سازماندهی تعاونی اطلاعات کشاورزی در جلوگیری از خرید تکراری مطابق (جدول 10) را با بیشترین مورد (58/3 درصد) به علت عدم انجام امانت بین کتابخانه‌ای دانسته سپس علاقه مندی به مالکیت شخصی (37/8 درصد) و در کمترین مقدار (18/9 درصد) بی توجهی به وجود منبع اطلاعاتی در سایر کتابخانه‌ها ارزیابی می‌کنند.

جدول شماره 11. توزیع فراوانی میزان تخصیص بودجه جهت فهرستگان الکترونیکی جهاد کشاورزی

گزینه‌ها	بسیار کم		کم		متوسط		زیاد		بسیار زیاد	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
تهیه تجهیزات فنی	8/6	3	1/37	13	3/43	12	4/11	4	2	5/7
تامین دستمزد کارکنان ورود اطلاعات به فهرستگان	3/35	12	1/47	16	8/11	4	2/9	1	1	2/9
تامین هزینه نگهداری تجهیزات	4/11	4	9/42	15	3/43	12	8/6	3	1	2/9

									سیستم
--	--	--	--	--	--	--	--	--	-------

چنانچه در (جدول 11) نشان داده شده است بیشترین فراوانی میزان تخصیص بودجه برای تهیه تجهیزات فنی کتابخانه‌ها در 13 مورد (37/1 درصد)؛ و برای تامین دستمزد کارکنان در 16 مورد (47/1 درصد) و برای تامین هزینه نگهداری و تجهیز سیستم در 15 کتابخانه (42/69 درصد) کم ارزیابی شد.

در پاسخ به سوال 4 پژوهش جهت شناسایی موانعی که کتابداران در راستای سازماندهی تعاونی اطلاعات کشاورزی با آنها مواجه می‌شوند فهرستی تهیه شد و از پاسخ دهندگان خواسته شد نسبت به اولویت بندی آن اقدام نمایند.

جدول 12. اولویت موانع موجود جهت سازماندهی تعاونی اطلاعات کشاورزی

رتبه	فراوانی	موانع
4/26	27	نیروی انسانی
4/36	25	زیرساخت‌های مخابراتی
4/54	26	امکانات مالی
4/73	26	آشنایی کتابداران به فهرستگان
4/78	23	امنیت اطلاعات در فهرستگان
5/04	25	ابزار و منابع سازماندهی
5/21	24	اعتقاد کتابداران نسبت به اهمیت
5/50	26	وسایل و تجهیزات فنی
5/71	24	آگاهی مدیران رده بالا به اهمیت فهرستگان

همانطور که در (جدول 12) مشاهده می‌شود از میان موانع تعیین شده بیشترین مانع در (4/26 درصد) نیروی انسانی و کمترین مانع در (5/71 درصد) مربوط به آگاهی مدیران رده بالا به اهمیت ارزیابی شده است.

بحث و نتیجه گیری

1. پیوند فرامتنی به فهرست مندرجات اثر و رکوردهای مشابه امکان پذیر نیست. دگراستند (2002) نیز دسترسی به فایل‌های تمام متن در فهرستگان ملی سوئد به منظور ارائه راه حل‌های فنی و تسهیلات جدید در کتابخانه مطرح کرده است. کوشا در پژوهش خود قابلیت‌های فرامتنی، گرافیکی، چند رسانه‌ای و غیره در فهرست‌های پیوسته 20 کتابخانه ملی در شبکه جهانی وب را نمایان می‌سازد.

2. در بررسی موانع موجود، وضعیت نیروی انسانی با (رتبه 4/26) عمده ترین مانع شناخته شد. مانع موجود در خصوص کمبود نیرو است که در اکثر کتابخانه‌ها فقط یک نفر در ورود اطلاعات مشارکت فعال دارد. و بعضاً نیروهای غیرکتابدار این کار را انجام می‌دهند. موشواشیو (1988) در مقاله خود ضعف و نارسایی‌های دهه 1970-1960 را به خاطر نبود کتابدار متخصص می‌داند. هدایی (1376) در بررسی خود به این نتیجه رسیده است که کتابخانه‌های دانشگاه آزاد اسلامی هم از لحاظ نیروی انسانی ضعیفند. پژوهش صولتی ماسوله (1385) نیز موید این موضوع در خصوص کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران است.

3. خوشبختانه آگاهی مدیران در زمینه ضرورت فهرستگان با (رتبه 5/71) کمترین مانع در سازماندهی تعاونی اطلاعات شناخته شد. همانطور

که حاجی عزیز نگرش حد زیاد مدیران و کتابداران در رابطه با فهرستگان را در سطح مطلوبی تشخیص می‌دهد.

4. میزان بودجه برای تهیه تجهیزات فنی، و نگهداری سیستم در حد کم تشخیص داده شده است. تجهیزات سخت افزاری کتابخانه‌های مورد نظر نیز در حد رضایت بخشی نیست و به 1 یا 2 دستگاه محدود می‌شود. همانطور که شامسون در پایان نامه خود بر وجود این مشکل در سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی اذعان دارد.

5. مراحل سازماندهی در این کتابخانه‌ها به 2 مرحله فهرستنویسی و نمایه سازی تقسیم بندی می‌شود. نمایه سازی به روش پیمایشی و پیش‌هما را با استفاده از زبان ترکیبی صورت می‌گیرد. در پژوهش متقی (1382) از نمایه سازی ماشینی و دستی و هر دو زبان کنترل شده و کنترل نشده استفاده می‌شود. پژوهش شریف آبادی (1369) سازماندهی در سه مرحله موضوعی، چکیده نویسی و نمایه سازی انجام می‌شود و بر نمایه سازی همارا در کتابخانه‌های مراکز آرشیوی شهر تهران تکیه دارد.

6. در جریان فهرستنویسی منابع همه کتابخانه‌ها از امکانات موجود در نرم افزار وب سیمرغ شامل فایل‌های اصلاح و تدوین به منظور ورود اطلاعات به طور (100 درصد) استفاده می‌کنند. در صورتی که منبع اطلاعاتی مورد نظر به این روش یافت نشود سایر اقدامات مقتضی شامل فهرستنویسی بنیادی، استفاده از فهرست‌های پیوسته، ایزوی کتابخانه‌های ملی ایران و کنگره آمریکا انجام می‌شود.

پیشنهادها

1. مشارکت کتابداران و حمایت مدیران و برنامه ریزان جهت حمایت دوره‌های آموزشی و توسعه و استمرار این طرح در رؤس برنامه‌ها.
2. اقدام روسای مراکز و موسسات تحقیقاتی در زمینه رفع کاستی‌های موجود در زمینه کمبود بودجه و تکمیل و تجهیز امکانات فنی و نیروی انسانی متخصص.
3. توجه به مزیت تسریع و تسهیل در فهرستنویسی با ایجاد فهرستگان الکترونیکی.
4. تحلیل هزینه - فایده ایجاد فهرستگان توسط مراکز و موسسات تحقیقاتی پیشنهاد می‌شود.

منابع

- اسکروچی، رقیه، سیدجواد قاضی میرسعید، رامین صولتی ماسوله. (1387) **بررسی استفاده از فناوری اطلاعات در سازماندهی مواد کتابخانه مرکزی دانشگاه و دانشکده‌های علوم پزشکی ایران**. فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت سلامت. 32 (11)
- پاول، رونالد آر. (1379) **روش‌های اساسی پژوهش برای کتابداران**؛ ترجمه نجلا حریری. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات
- حاجی عزیز، نادیا (1387) **امکان سنجی ایجاد فهرستگان الکترونیکی کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران**. پایان نامه کارشناسی ارشد **کتابداری و اطلاع رسانی**. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران
- دگراستند، استینا (1384) **فهرستنویسی و سازماندهی روند کار در کتابخانه‌ها روش‌های نو**. ترجمه زهره علوی، در گزیده مقالات ایفلا 2002

(18_24 اوت 2002). تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

شاهسون، محمود. (1369) **بررسی عملکرد طرح فهرستگان ایران در سازمان پژوهشهای علمی و صنعتی ایران**. پایان نامه کارشناسی ارشد **کتابداری و اطلاع رسانی**. دانشگاه تهران، دانشکده علوم تربیتی
شهمیرزادی، طیبه، سیروس داودزاده. (1386) **یکپارچه سازی نرم افزارهای کتابخانه ای برای ایجاد فهرستگان نشریات غیرفارسی؛ مطالعه موردی: فهرستگان نشریات کشاورزی**. **فصلنامه علوم و فناوری اطلاعات**. 22 (4)
صولتی ماسوله، رامین. (1385) **وضعیت استفاده از فناوری اطلاعات در سازماندهی مواد کتابخانه های مرکزی دانشگاه های علوم پزشکی ایران**. پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی
فتاحی، رحمت الله، شعله ارسطوپور. (1386) **تحلیل کارکردهای عناصر اطلاعاتی درپیشینه کتابشناختی: رویکردی نو به سازماندهی چند منظوره اطلاعات در فهرستهای رایانه ای**. کتابداری و اطلاع رسانی. 10 (2): 53-56، 63-64، 82

متقی، مظهر (1382) **بررسی وضعیت سازماندهی اطلاعات در مراکز تحقیقاتی فنی مهندسی تهران بزرگ**. پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران

مرادی، فرشاد. (1386) **بررسی وضعیت استفاده از نرم افزارهای کتابخانه ای در کتابخانه های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی**. پایان نامه دکتری کتابداری و اطلاع رسانی. تهران: دانشگاه علوم و تحقیقات
هدایی، محمد. (1376) **طرح سازمان متمرکز تامین مواد کتابخانه های دانشگاه آزاد اسلامی**. پایان نامه دکتری کتابداری و اطلاع رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

Beall, Jeffrey. (2006), Some Reservations about FRBR. [Library Hi Tech News](#). 23 (2)

Getenby, Janifer. (2002), Aming at quality & coverage combind. Online information Review. 26 (5): 326-334

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی